

Проф. др Невена Петрушић
Правни факултет, Универзитет у Нишу

Др Маријана Пајванчић
„ПРАВНИ ОКВИР РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА”
Завод за равноправност полова, Нови Сад, 124 стр.

Монографија „Правни оквир равноправности полова”, ауторке проф. др Маријане Пајванчић представља прву целовиту *de iure* и *de facto* анализу законске регулативе, стратегије и политике равноправности полова у Србији с краја 20. и почетком 21. века. Полазећи, с правом, од става да су репрезентовање жена у представничким телима и институционални механизми који омогућују деловање на остваривању равноправности полова у институцијама власти два основна индикатора успешности остваривања родне равноправности, ауторка монографије своју пажњу усмерава управо на ова два важна сегмента.

Једна од кључних одлика монографије јесте оригиналност приступа ауторке у сагледавању равноправности полова. Наиме, ауторка читаоцу пружа увид у генезу процеса имплементације равноправности полова у Србији, од почетних корака учињених непосредно после демократских промена до данашњих дана, при чему сваки корак у имплементацији објашњава имајући у виду теоријски концепт, међународне стандарде, постављене циљеве, постигнуте резултате, као политичке и друге разлоге који су утицали на коначне исходе. С друге стране, ауторка пружа детаљан увид у изборне резултате и процесе који су пратили конституисање уставног оквира родне равноправности. У том смислу, монографија је драгоцен историографско штиво за све оне који се једног дана буду бавили реконструкцијом друштвених и политичких процеса у Србији на почетку трећег миленијума.

У првом делу монографије ауторка даје преглед активности предузетих са циљем да се повећа учешће жена у институцијама система,

како би се обезбедило њихово активно суделовање жена у креирању политике и доношењу друштвених одлука, од првих политичких договора, до промена изборног законодавства. У овом делу рада ауторка критички анализира нормативна решењима којима су регулисане посебне мере за обезбеђивање равномерног репрезентовања жена у скупштинама (квоте на листама за мање заступљени пол), указујући на њихове практичне ефекте. Ауторка је са посебном пажњом реконструисала процес успостављања механизма (тела и процедура) који ће осигурати учешће жена у одлучивању. Читатељкама/читаоцима је омогућено да сазнају са каквом су аргументацијом заговарани поједини модели институционалних механизма при скупштинама (Одбор за равноправност полова Народне Скупштине Србије, Одбор за равноправност полова Скупштине АП Војводине) и у извршној власти (Савет за равноправност полова Владе Србије, Секретаријат за рад запошљавање и равноправност полова АП Војводине и Завод за равноправност полова), како је текао процес њиховог установљавања и нормативног уобличавања, како је установљен нови институционални механизам – заменик омбудсмана за равноправност полова у АП Војводини и каква је перспектива да једном од заменика Заштитника грађана у Србији буде поверена област равноправности полова. Ауторка износи своју критичку оцену постигнутих резултата, детаљно аргументујући своје ставове, и указује на правце унапређења регулативе, при чему посебно указује на потребу законског уређивања локалних механизма равноправности полова.

У монографији је изложен пресек тренутног стања правне регулативе, уз указивање на родно сензитивне одредбе новог Устава, кључна решења садржана у Нацрту закона о равноправности полова и у Националном плану активности за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности.

Посебно вредан део монографије чине излагања под насловом „Глас за европску перспектива Србије – парламентарни избори 2007“. Ауторка је из „женског угла“ размотрила специфичности последњих парламентарних избора у Србији и, као посебно занимљиве, анализирала два индикатора: препознавање женског бирачког тела у политичким странкама и исходе кампање која је вођена са циљем да 30% освојених мандата припадне мање заступљеном полу.

Централни део рада ауторка је посветила правном оквиру равноправности полова. У овом делу ауторка упознаје читатељке/читаоце са садржином Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, апострофирајући њене најважније појмове, циљеве везане за развој и еманципацију жена, обавезе државе у домену промена социјалних и културних модела понашања, забране експлоатације жена, учешћа жена у политичком и јавном животу, у међународним односима, држављанство жена и њихове једнакости пред законом, права жена у области образовања и запошљавања жена, здравствене и социјалне заштите, као и унапређења положаја жена на селу и у унапређења права жена везаних за брак и породицу. Излагања пружају увид у универзалне стандарде које Конвенција поставља и користан су путоказ за припрему извештаја о имплементацији Конвенције.

Ауторка се определила да посебну пажњу посвети кључним феноменима равноправности полова: дискриминацији, у свим њеним облицима и мерама афирмативне акције. Веома суптилна анализа ових појмова, коју је ауторка у раду извршила, отклања сваку дилему у погледу њихове садржине и значаја с аспекта успостављања истинске равноправности полова и отклањања фактичке дискриминације засноване на припадности одређеном полу. Нарочиту похвалу заслужују свеобухватна излагања под насловом “Бирачко право жена“, која нуде сазнања о еволуцији овог права, његовој интернационализацији и конституционализацији.

С обзиром да је по научној вокацији конституционалисткиња, ауторка је посебну пажњу у раду посветила уставним оквирима равноправности полова. Ауторка зналачки и веома детаљно реконструира пут ка новом Уставу Србије и прати ток уставне дебате, указујући на доминантна питања која су ову дебату пратила. Она врши компаративну анализу свих уставних пројеката и даје вредносну оцену предложених уставних решења. Својом научном аргументацијом, ауторка читатељкама/читаоцима омогућава да стекну боље увиде у суштину предложених решења, а будућим истраживачима/цама историје уставности у Србији пружа драгоцену сазнања научнице, која је и сама учествовала у изради једног од уставних пројеката, о процесу уставног уобличавања равноправности полова и политике једнаких могућности.

Пре него што је приступила анализи одредби новог Устава које се односе на равноправност полова, ауторка је најпре анализирала основна права која је неопходно гарантовати уставом како би се осигурала равноправности жена и мушкараца, створиле могућности за њихов једнак третман у приватном, економском, политичком и социјалном животу, и опште уставно правило о равноправности (забрани дискриминације) с обзиром на припадност одређеном полу операционализовало и ближе садржински одредило у појединим областима. Потом је, у делу монографије „Нови Устав Србије и равноправност полова – осврт на уставна решења, систематски, свеобухватно и веома детаљно размотрила све уставне одредбе које се непосредно или посредно односе на равноправност полова. Целовитост у приступу, суптилност анализе, објективност у сагледавању уставних решења, логично извођење закључака, конзистентност у структурирању излагања, само су неке од позитивних карактеристика које одликују овај део монографије.

Доследна у свом ставу да су репрезентовање жена у представничким телима и институционални механизми који омогућују деловање на остваривању равноправности полова у институцијама власти два основна индикатора успешности остваривања родне равноправности, ауторка своја излагања посвећена закону као инструменту остваривања равноправности полова фокусира управо на ова два показатеља. Питања која у овом делу рада поставља, од суштинске су важности за креирање стратегије и политике будућег деловања на остваривању истинске равноправности полова у свим сегментима друштвених односа.

Монографија је писана јасним и разумљивим стилем. Ауторка је уложила приметан напор да и најсложеније политичке и правне појмове и појаве објасни на једноставан начин, разумљив сваком читаоцу/читатељки.

На крају, треба указати на чињеницу да монографија није вредносно и идеолошки неутрална. Напротив. Заснована је на сасвим јасном систему демократских вредности саме ауторке, као једне од крупних фигура женског покрета, и написана с недвосмисленим циљем да читатељке/читаоце индоктринира, снабде неопходним знањима и оспособи их да разумеју и у свом свакодневном животу практикују, промовишу и развијају идеју равноправности полова и доприносе изградњи друштва заснованог на праведном односу полова.

Монографија „Правни оквир равноправности полова“, ауторке проф. др Маријане Пајванчић, представља незаобилазно штиво за све оне који се теоријски, професионално и активистички баве равноправношћу полова. Она је, истовремено, и путоказ креаторима политике и стратегије остваривање родне равноправности и унапређења друштвеног и правног положаја жена.

